

Korkean hintatason Suomi

Paulon Säätiö, *Korkean hintatason Suomi*, Helsinki 1991.

Paulon säätiö, jonka monet Kansantaloudellisen aikakauskirjan lukijat paremmin tuntevat apurahoistaan (joita viime vuonna jaettiin liki markka jokaista suomalaista kohti) on 25-vuotisjuhlansa kunniaksi rahoittanut kuutta tutkijaa tai tutkimusryhmää edesauttaakseen vastausten löytymistä kaikkia suomalaisia vaivaavaan kysymykseen.

Suomen korkea hintataso ja halu alentaa sitä olivat näyttävästi esillä äskettäisissä eduskuntavaaleissa. Olisivatpa lukeneet Paulon säätiön julkaiseman artikkelikokoelman! Tätä kirjoitettaessa ei ole vielä tiedossa, millä voimilla maan asiat aiotaan panna kuntoon. Toivoisin, että hallitusneuvottelijoiden joukossa olisi joitakin tämän teoksen lukeneita. Väärän politiikan riskit pienenisivät.

Julkinen keskustelu hintatasostamme ja siihen johtaneista syistä on ollut toistaiseksi tärkeitä ja kehittyvää. Itsekin keskusteluun pakotettuna olen tuskittelut ammattiekonomistien vähäistä kiinnostusta tavallisten ihmisten mielessä risteileviin kysymyksiin.

Käsillä oleva kokoomateos on oivallinen kontribuutio tähän keskusteluun. Ollakseni tarkka: osa artikkeleista vie eteenpäin, jotkin lienevät täytemateriaalia ja loput vasta luonnosvaiheessa. Keskityn tässä vain ensimmäiseen ryhmään. Siihen kuuluvat mielestäni Paavo Okon, Pentti Forsmanin ja Pertti Haaparannan sekä Matti Virénin artikkelit.

Forsman ja Haaparanta luovat artikkelissaan hintatasokeskustelulle selväpiirteisen kokonaistaloudellisen puitteen. Heidän käsityksensä mukaan Suomen hintatason nopea nousu 1970-luvun jälkeen on helposti selitettävissä tulojen ja siten kysynnän kasvun avulla, kuten markkinataloudessa odottaa sopiikin. Suomen kalleuden tärkeä taustatekijä on te-

hokkaasti toimiva vientiteollisuus, joka on jatkuvasti kasvattanut Suomen tulotasoa: »Vakaan markan valuuttakurssipolitiikka on merkinnyt ulkoisen vaihtosuhteen paranemisen välittymistä hintatasoon, mikä on näkynyt keskimäärin muita maita nopeampana hintatason nousuna. Vientitulojen kasvu on lisännyt sekä työvoiman että kilpailulta suojatun yrityssektorin tuotteiden kysyntää josta seurausena on sekä palkkojen että kuluttajaintulojen nousu».

Forsman ja Haaparanta jatkavat argumentaatiotaan: »Muita maita nopeampi hintojen nousu ja siten myös tämän hetkinen kalleus muihin maihin nähden selittyy muita Euroopan maita paremmalla vaihtosuhteen ja teollisuuden tuottavuuden kehityksellä. Vientitulojen kasvu on hyödyttänyt kaikkia tulonsaajaryhmiä, myös palveluita ja muita alhaisen tuottavuuden toimialoja.»

Hintataso-ongelman elegantti selitys ei tietenkään vapauta meitä jatkokysymyksistä. Mitä tapahtuu, kun vaihtosuhteen myönteinen kehitys taittuu? Kauanko avoin sektori kykenee lisäämään tuottavuuttaan niin paljon, että lisävientitulot ovat hankittavissa ja siirrettävissä myös suljetun sektorin tulojen muodostukseksi? Mitä tälle käenpoikaselle pitäisi tehdä? Kahta ensimmäistä kysymystä pohtivat Forsman ja Haaparanta, kolmanteen kysymykseen antaa vastauksia (ja lisäkysymyksiä) Okko omassa artikkelissaan.

Paavo Okko edustaa toimialan taloustiedettä eli hän liikkuu makron ja mikron välimaastossa. Suomessa ammattikunta on harvinaisen pääosan kuluttaessa housun tai hameen takamuksia valtion virastoissa ja etujärjestöjen palveluksessa.

Okko jatkaa siitä, mihin Forsmanin ja Haaparannan kokonaistaloudellinen analyysi päättyy. Hän näkee kilpailulta suojatun sektorin potentiaalisen tehottomuuden ja samalla

tarpeettoman korkean hintatason aiheuttajana.

Okko on määritelty suljetuiksi ne yksi-, kaksi- ja osin kolmenumeroiset TOL-luokituksen mukaiset toimialat, joilla viennin osuus vuoden 1985 panos-tuotostutkimuksen mukaan on alle 30 prosenttia kokonaistuotannosta. Luokittelu sisältää virheen mahdollisuuden: luokat ovat tavattoman heterogeeniset, eikä vienti tai sen vähäisyys kerro kaikkea todellisesta kilpailupaineesta toimialan sisällä. Kilpailu voi toisin sanoen olla estynyttä, rajoittunutta tai vinoa toimialan sisällä, vaikka pääosa tuloista tulisikin maan rajojen ulkopuolelta. Tämä selittää Okkoa kummastuttavan havainnon paperiteollisuuden kohtalaita markkinavoimasta.

Luokitteluongelmasta huolimatta Okko pystyy luotettavasti osoittamaan, että suljetu sektori on jatkuvasti pystynyt nauttimaan ylisuuresta markkinavoimasta ja siirtämään avoimesta sektorista peräisin olevat kustannusnousut (solidaarinen palkkapolitiikka) suoraan hintoihin.

Kysymys on siis siitä, että markkinoilla, joilla kilpailu ei toimi, ei ole tarvetta kustannustietoisuuteen. Ei ole tarpeen kasvattaa tuottavuutta eikä vastustaa kustannusten nousua. Suljetut alat ovatkin työmarkkinajärjestöjen toivealoja. Ei tarvitse riidellä.

Kun Okon osoittama asiointi siirretään Forsmanin ja Haaparannan kokonaismalliin ja esitetään kysymys, mitä tapahtuu vaihtosuhteen kääntyessä epäsuotuisaksi, nähdään helposti, että koska emme halua devalvaatiota, on suljetulle sektorille opetettava kustannustietoisuutta. Ja vähän äkkiä. Mutta miten?

Standardivastaus viime vuosina on ollut kilpailun lisääminen. Olkaamme iloiset, ettei

vastaus ole hintasäännöstely, mistä viimeiseen asti pitivät kiinni suljetun sektorin omat asiamiehet ja -pojat. Kilpailun lisääminen voi tapahtua kahta kautta. Voidaan avata rajoja poistamalla tuontiesteitä (neljä vapautta!) tai vähentää markkinoiden sisäistä sääntelyä.

Viréin artikkeli kertoo miten vaikeaa se voi olla. Suomi on viritetty konsensus-trimmiin kilpailua rajoittamalla. Rajoittajana on ollut julkinen valta, ja elinkeinoelämä on tietenkin myötäillyt kainon innostuneesti. Artikkelista löytyvä Teuvo Aura-sitaatti vuodelta 1951 on ikivihreä: »Paluuta samanlaiseen vapaaseen markkinatalouteen kuin ennen viime maailmansotaa on tuskin enää olemassa».

Pojasta polvi paranee. Kilpailupolitiikan tehostaminen 1990-luvulla on ennen muuta julkisen vallan ei-kilpailullisen käyttäytymisen korjaamista. Yksityisen sektorin kilpailunrajoitukset on suhteellisen helppo saada kuriin lainsäädännöllä ja viranomaistoimin, sikäli kun siihen enää on tarvetta sen jälkeen, kun julkiset kilpailun esteet on raivattu.

Holkerin hallitus oli ensimmäinen suomalainen deregulaatio-hallitus. Vaikka hallinnon vastarinta oli kova, onnistuttiin sääntelyn kiinanmuurista irrottamaan useita tiiliä. Tätä kirjoitettaessa käydään neuvotteluja uuden hallituksen muodostamisesta. Samalla kun uusi hallitus saa huomenlahjakseen kauppa- ja teollisuusministeriön asettaman työryhmän uunituoreen esityksen uudeksi eurooppalais-tyyppiseksi kilpailulaiksi sen on ratkaistava suhteensa suljetun sektorin kilpailupolitiikkaan.

Ehdotan deregulaatio-ministerivaliokunnan asettamista.

Matti Purasjoki